

2/2008

BESKYDY

zpravodaj chráněné krajinné oblasti

TŘICET PĚT LET OCHRANY BESKYD

TEN, KTERÝ PAMATUJE NEJVÍC...

ČINNOST SPRÁVY KOLEM ROKU USTAVENÍ 1973

CHKO V BĚHU ČASU

HISTORICKÉ FOTOGRAFIE RUDOLFA JANDY

ROK 2007 NA SPRÁVĚ CHKO BESKYDY

Naše milá, máme za sebou další rok a Ty teď oslavíš své pětatřicátiny. Není to sice úplně kulaté výročí, ale také to není výročí, které lze přejít bez povšimnutí. Vyrůstla jsi ze svých dětských nemocí, dospěla, poznala jsi lidi a oni poznali Tebe, také jsi sem tam utržila nějakou tu jizvičku na kráse. Přesto jsi pořád holka k světu. Máš spoustu svých trvalých obdivovatelů, jiní se Tebou přijíždí pokochat alespoň čas od času, další se Tě snaží zachytit v obrazech, příbězích nebo fotografiích. Prostě si to už bez Tebe nedovedeme představit. Tak Ti tedy popřejme vše nejlepší a abys nám všem byla stále stejně blízká.

A že jsem se zapomněl zmínit o kom to vlastně mluvím? No přece o Chráněné krajinné oblasti Beskydy.

František Jaskula

TŘICET PĚT LET OCHRANY BESKYD

Pětadvacet let chráněného území je možná vhodná doba na malé zamyšlení o tom, co bylo, co je a co přijde. Je to doba, kdy už všichni vystřízlivěli z počáteční euforie a také doba, kdy je možné vidět výsledky. V přírodě je většina změn pozvolná a patrná až po určitém čase.

Tak tedy – odrazilo se třicet pět let existence CHKO Beskydy nějak na krajině a přírodě? Pomohla nálepka CHKO ochránit toto rozlehlé území od změn, které probíhají v celé střední Evropě? Dokázaly čím dál propracovanější a složitější zákony spolu se zaměstnanci Správy přispět k udržení malebnosti těchto krásných hor? Pomohly ekologicky zaměřené zemědělské dotace a mnohamilionové prostředky vkládané do programu péče o krajinu? Probíhají v Beskydách vůbec nějak sledovatelné změny? Otázek by mohlo být opravdu mnoho a odpovědi na ně by zabraly víc místa než by čtenář dokázal strpět. Proto se omezím jen na výběr toho, co považuji za nejzásadnější.

Ano, krajina Beskyd se změnila a stále se mění. Je to mladá, dynamická krajina a za posledních čtyři sta let se tvář zdejších hor proměňovala neustále, někdy radikálněji, někdy pozvolna.

Pokud se podíváme co se událo za oněch posledních třicet pět let, bude asi nejpatrnější změna ve využití zemědělské krajiny. Na zánik starých hospodářských tradic, stěhování se do center vesnic a do měst, na zalesňování obtížně obhospodařovatelných a nepotřebných pastvin je ochrana přírody krátká. Ztráta hodnoty zemědělské půdy vede v očích jejich vlastníků mnohdy k přesvědčení, že je dobrá nanejvýš tak na pěstování lesa nebo k zástavbě. Tento trend nabírá na intenzitě především od sametové revoluce. Ledaskde se objevují nové výsadby a doplňky územních plánů se jen hemží nejrůznějšími lokalitami pro stavby rodinných domů. Správa CHKO dokáže tyto trendy korigovat, nikoliv však zastavit.

Ovšem můžeme pozorovat i pozitivní trendy. Kupříkladu program péče o krajinu pomáhá udržovat hospodaření na některých přírodně nejvzácnějších lokalitách. Stejně tak jsou patrné přístupy v lesním hospodaření vedoucí ke zvýšení přirozené obnovy a zastoupení listnáčů. Správa CHKO pak podporuje především návrat jedle a dalších vzácnějších druhů dřevin. Patrné jsou také šetrnější způsoby hospodaření v prvních zónách a především markantní nárůst výměry lesních rezervací, ve kterých je cílem přirozený vývoj lesa s minimem lidských zásahů.

V případě rekreačních a sportovních areálů můžeme najít příklady dobudování stávajících, výstavby nových i zamítnutí těch, které by měly významně negativní dopady. Při pohledu na okolí CHKO je patrná výstavba nejrůznějších průmyslových zón, rozsáhlých golfových hřišť, sportovišť, nových obytných center, rychlostních komunikací a jiných staveb zásadně přeměňujících charakter krajiny a likvidujících přírodní bohatství území. Vliv na to, že takovéto stavby nebyly v Beskydech realizovány má především vyhlášení CHKO.

Existence CHKO měla také kladný vliv na získání miliardové dotace k realizaci akce Čistá Bečva, podpořila dotace pro plynofikace obcí a další záměry. Zařazení území do evropského systému ochrany přírody Natura 2000 zvyhodňuje rovněž zájemce o získání dotací na ekologicky zaměřené projekty (zemědělství, lesnictví, osvěta a turistika).

Jak již bylo řečeno v úvodu, téma pro tento článek je nesmírně široké a nezbylo mi než pominout řadu zajímavých skutečností jako je například zhodnocení ústupu nebo dokonce vyhynutí některých druhů a návrat druhů jiných, přeměny vodních toků či nebezpečí zahájení těžby uhlí na Frenštátsku.

Krajina tak hustě osídlená člověkem jako je CHKO Beskydy byla, je a bude plná změn. Statut chráněné krajinné oblasti nedokáže toto území zakonzervovat a vyloučit z něj veškeré změny. Může mu však pomoci usměrňovat další vývoj a budoucnost směrem k udržení kvalitního životního prostředí pro obyvatele i návštěvníky a přitom zachovat vhodné přírodní podmínky pro vzácné i běžné druhy rostlin a živočichů.

František Jaskula

CO MOŽNÁ NEVÍTE...

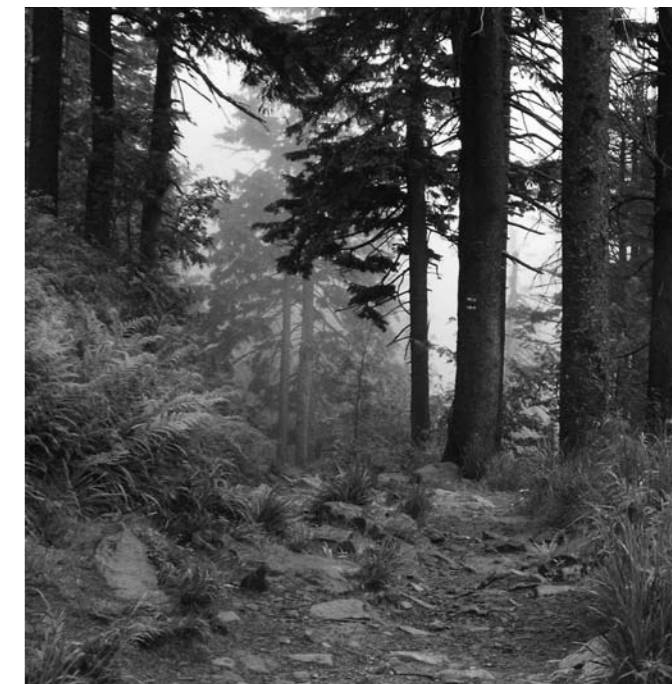
GEOLOGIE A GEOMORFOLOGIE

- celé území CHKO Beskydy je součástí flyšového pásma Západních Karpat
- pohoří Karpat vznikalo koncem druhohor a ve třetihorách z usazenin moře Tethys
- první vrásnění Karpat začalo před 150 miliony let
- hlavní část Karpat vznikala alpickým vrásněním před 23 až 5 mil. let, vytvořila se tak charakteristická příkrovová stavba
- slezský příkrov tvoří pásmo Moravskoslezských Beskyd, jsou zde nejvíce zastoupeny vrstvy godulské, vrstvy pískovců jsou mocné až 2000 metrů
- nejvyšším vrcholem Moravskoslezských Beskyd a vůbec CHKO Beskydy je Lysá hora (1323m)
- z hřebene Radhoště pochází jeden ze základních kamenů Národního divadla
- pohoří Vsetínských vrchů tvoří magurský příkrov a vrstvy solánské
- nejvyšším vrcholem Vsetínských vrchů je Vysoká (1024 m)
- hřbet Javorníků tvoří magurský příkrov a vrstvy zlínské
- nejvyšším vrcholem Javorníků je na našem území Malý Javorník (1019 m)
- na území CHKO Beskydy evidujeme 280 území postižených sesuvy
- do konce 19. století se v podhůří Beskyd těžila železná ruda pelosiderit s obsahem železa 10 až 33%
- v Beskydách se vyskytují polodrahokamy jako jaspis, chalcedon nebo achát
- na území CHKO Beskydy evidujeme 33 pseudokrasových jeskyní s celkovou délkou podzemních chodeb 1567 metrů
- nejdelší pseudokrasovou jeskyní je Cyrilka na Pustevnách s délkou chodeb 370 m
- nejhlubší jeskyní je v Beskydách jeskyně Kněhynská s hloubkou 57,5 m
- raritou je jeskyně Ledová, kde se i v letním období uchovává ledová výzdoba
- v jeskyních se vyskytuje 8 druhů netopýrů
- nejstarší otisky mořských živočichů jsou v Beskydách z období života dinosaurů a jsou staré kolem 115 milionů let
- na území CHKO Beskydy byly objeveny kostry ryb staré kolem 30 milionů let
- byly nalezeny pozůstatky ryby, která měřila kolem 175 cm

František Šulgan a Jan Petřivalský

amonit

LESNICTVÍ

- Velká plocha lesů na území CHKO Beskydy vznikla postupně po útlumu salašnictví umělým zalesněním
- Vsetínské vrchy a Javorníky patří k oblastem s nejvyšším výskytem jedle v rámci České republiky
- původní jedlobučiny se zachovaly např. v NPR Razula a Salajka, kde se přestalo lesnický zasahovat koncem třicátých let minulého století. Jedle staré 300–400 let zde dosahují úctyhodných výšek kolem 50 m
- doložený nejvyšší věk u tisu v Zubří, stanovený na základě vývrtů, se pohybuje kolem 385 let
- všechny nejvyšší vrcholy v Beskydách, včetně Lysé hory, byly pokryty smrkovým lesem s jeřábem a zakrslým bukem
- nejcennější lesní porosty jsou chráněny v 7 národních přírodních rezervacích, 20 přírodních rezervacích a 4 přírodních památkách
- zbytky vysokohorských lesů, které procházejí nepřerušným přírodním vývojem, jsou součástí rezervací Smrk, Lysá hora a Kněhyně-Čertův mlýn
- kleč, kterou můžete spatřit na některých vrcholech, byla v těchto polohách vysazena a patří mezi nepůvodní druhy
- k záchraně pestré škály vzácných a ohrožených druhů rostlin, hub a živočichů je nutné, kromě zvýšení podílu listnatých dřevin a jedle dosáhnout i vyššího zastoupení odumřelého dřeva.

Pavel Popelář

BOTANIKA A ZEMĚDĚLSTVÍ

- V CHKO Beskydy roste více jak 1 200 druhů vyšších cévnatých rostlin (z toho asi 6 % kriticky ohrožených, 6 % silně ohrožených, asi 5 % ohrožených a dalším 6 % je nutně věnovat zvýšenou pozornost)
- v 2. pol. 18. století bylo 70% Beskyd odlesněno a užíváno jako louky, pastviny a orná půda. Dnes je poměr lesa a bezlesí opačný
- hořeček žlutavý je původním druhem pastvin. V Beskydech najdeme již jen 3 lokality s početnější populací tohoto druhu
- desetiletí se botanikové udivují nad výskytem striktně teplomilného hořce křížatého, který roste v Beskydech na jediném místě – v chladné oblasti Velkých Karlovic (600 m n. m.)
- na horských lesních prameništích Velkého Javorníku, radhošského hřebene a Smrku roste oměj tuhý moravský – celoevropsky ohrožený druh

- dříve se běžně sbírala jako léčivka „rosička“ (rosnatka okrouhlostá), z „kočičích tlapek“ (kociánek dvoudomý) se pletly věnečky, „kukačky“ (vstavač kukačka) vykukovaly z každé louky. Dnes potkáme tyto rostliny v Beskydech jen velmi vzácně. Zatímco „kočičí tlapičky“ ještě přežívají na okrajích polních cest, „kukačky“ jsou známé v Beskydech již jen na 4 místech a „rosičky“ najdeme stěží na desítky lokalit
- v CHKO najdeme širokou paletu různých typů vegetace: od teplomilných luk v údolí po horské pastviny na hřebenech, od dubohabrových hájů jižních svahů Javorníků po horské smrčiny nad 1000 m n. m., od vápnných prameništ po rašeliniště
- tři oblasti Beskyd (Moravskoslezské Beskydy, Razula a Mionší) byly v roce 2007 zařazeny do seznamu tzv. Botanicky významných území České republiky v rámci iniciativy na ochranu evropského rostlinstva Planta Europa
- v CHKO je vyhlášeno 11 přírodních památek a rezervací chránících fenomén květnatých luk, jalovcových pastvin a mokřadů
- nejstarší bezlesá přírodní památka Zubří chrání silně ohrožený šafrán karpatský slaví v tomto roce 60 let od svého vyhlášení
- ročně se využije přes sedm miliard korun na obhospodářování cenných lokalit v CHKO Beskydy z dotačního programu MŽP „Program péče o krajinu“.

ZOOLOGIE

- Do konce 19. století byly v Beskydech vyhubeny všechny 3 druhy velkých šelem. Podle literárních údajů byl poslední rys zastřelen v roce 1912, poslední vlk v roce 1914. Zástřely posledních „beskydských“ medvědů jsou uváděny v období 1890–1900
- vzhledem k návaznosti Beskyd na slovenská pohoří a díky zvýšené druhové ochraně se velké šelmy do Beskyd postupně přirozeně vrátily. Od 80. let 20. století se v CHKO Beskydy udržuje poměrně stálá rysi populace
- v současné době žije na území CHKO Beskydy asi 15–20 rysů, 5–10 vlků a minimálně 5 medvědů
- poslední kočka divoká byla ulovena v roce 1972 na Vsetínsku, od té doby nebyla její přítomnost potvrzena
- v 19. století byly Beskydy jednou z nejbohatších tetřevích oblastí. V současnosti zde žije jen asi 20–25 tetřevů na několika nejdlehlších lokalitách
- výskyt tetřeva hlušce v Beskydech byl po letech potvrzen v roce 2003 kuriozním způsobem. Tetřev si při přeletu tříneckých železáren popálil letky a spadl do areálu. Po uzdravení byl vypuštěn zpět do přírody
- od roku 2006 probíhá praktická realizace projektu „Návrat orla skalního do Moravskoslezských Beskyd“. Doposud bylo do volné přírody vypuštěno 7 mladých orlů
- nejsilnější populace kriticky ohroženého motýla v rámci ČR – modráška černoskvřelá přežívají na Vsetínsku
- jasoň dymnivkový, celoevropsky ohrožený druh motýla, přežívá na hřebeni Javorníků, jediné horské lokalitě v rámci České republiky
- v CHKO Beskydy a přilehlém okolí byl v letech 1999–2002 odhadován počet volajících samců ohroženého ptáka chřástala polního na 200–250.

Dana Bartošová

tetřev v tříneckých železárnách

Marie Popelářová

TEN, KTERÝ PAMATUJE NEJVÍC..

Rozhovor s p.g. Janem Peřvalským, v současnosti pracovníkem Správy CHKO Beskydy v oblasti rekreace a turistiky, který zde působí od počátku vyhlášení.

Jak vypadala činnost Správy CHKO Beskydy zhruba před 35 lety ve srovnání se současností?

Rozdíly byly značné, položku na pravé straně účetní knihy si každý doplní sám.

Zákon č. 40 z roku 1956 byl podstatně slabší právní normou než stávající zákon č.114/92 Sb., posílený navíc implementacemi „evropského práva“ z oblasti ochrany přírody a krajiny. Nebylo ujasněno postavení a pravomoci Správy, která v podstatě nebyla „orgánem ochrany přírody“, ale orgánem odborným pro několik dalších (odbor kultury KNV, odbory kultury ONV, v ojedinělých případech přenos působnosti na vedoucího Správy při používání cizích hlavičkových papírů apod.). Správa měla velmi slabé organizační postavení v rámci tehdejších zaměstnavatelů, Krajských středisek SPPOP (oddělení) a zpočátku také velmi slabé personální zabezpečení, a to i přes plánované počty – činnost na stejném území zahájilo 6 pracovníků, z toho 4 odborní (plus sekretářka a řidič) s velmi pomalým nárůstem. Bylo zde velmi slabé finanční zajištění. (Při organizačním vyčlenění Správ z KSPPOP do celostátního SÚPPOP si Jeseníky a zvláště Beskydy bezkonkurenčně zajistily poslední místa v přepočtu provozních peněz na jednoho pracovníka).

Byly zde velmi malé až nulové zkušenosti s prací v ochranné přírodě, tehdy i odbor OP na KSPPOP pracoval víceméně na úrovni odborného (popisného) pracoviště. Byly zde také velmi malé až nulové znalosti o přírodovědných hodnotách svěřeného území, data se v terénu sbírala postupně, bohužel ale nesystémově a extenzivně, k dispozici byly pouze rezervační knihy tehdy vyhlášených MCHÚ. Pracovníci v dlouhém počátečním období pracovali coby „polyhistori“ na svěřené části CHKO, odbornost se využívala jen velmi málo (lesní hospodářské plány apod.).

Vzhledem k „odbornosti“ vedoucího (akademický architekt) bylo značně akcentováno posuzování vzhledu stavebních objektů, víceméně na úkor jejich umístování v CHKO a odborných činností vůbec (botanika, zoologie aj). Neexistoval jakýkoliv způsob dotací pro oblast ochrany přírody (vyjma údržby památných stromů), který by přispěl k zákazy pošramocení renomé Správy.

Co se v počátečním období působení Správy podařilo?

Jednak zpracovat evidenci (stromové) zeleně v CHKO, v dalším období však nezbylo sil na porovnání vývoje, takže dokumentace upadla do prachu zapomnění. Ve spolupráci s dalšími zainteresovanými orgány se podařilo až do formy „rozhodnutí“ prosadit a v jednotlivých obcích specifikovat stavební uzávěry na výstavbu nových rekreačních (především individuálních) objektů a zbrzdit tuto hrozivě se rozjíždějící aktivitu. Dále se podařilo zpracovat v rámci možností a bez zkušeností základní várku inventarizačních průzkumů pro MCHÚ, opravit nynější budovu Správy a získat tak důstojnější prostory a nepovolit lanovku na Lysou horu.

V čem si myslíte, že má ještě Správa „velký úkol“?

Domnívám se, že největší slabinou od začátku fungování Správy CHKO je práce s veřejností. Přestože se v posledním období rapidně zlepšila, nepodařilo se dosud většinově přetáhnout místní obyvatelstvo, orgány a organizace zde působící na stejný břeh. Jmenovaní se z touto institucí zatím ve větší míře neztotožnili (vaše CHKO, vaše zeleň aj.), spíše ji obecně považují za nepřítele působícího příkoří. Pouze trpělivá a intenzivní práce s veřejností a místními orgány je může přesvědčit o tom, že i přes možné nepřekonatelné rozpory v jednotlivostech (nekritické záměry) jim ve svých důsledcích může přínést užitek.

Společně chráněné přírodní prostředí a krajinný ráz jsou významným lákadlem pro návštěvníky včetně nezanebatelného ekonomického přínosu s tím spojeného.

Vzpomenete si na nějakou zajímavou událost za dobu Vaší působnosti na Správě?

Hlídní základního kamene v rožnovském parku před slavnostním vyhlášením CHKO Beskydy, slibované, ale nikdy nekonané oslavy životních jubilejí prvního vedoucího Správy a návštěva prezidenta Havla.

Které místo v CHKO Beskydy rád navštěvujete?

Míst je celá řada, nejraději však mám Valašsko s jeho kotáry a enklávami (Kamenité na Dolní Bečvě, Benešky, Videčské Paseky, Javorníček s Káním, Čerňanskou Kyčerou), v Beskydech spíše vyšší, málo navštěvované kopce jako Smrk či Kněhyni s Čertovým mlýnem.

Otázky Janu Petřvalskému položila Petra Vlčková

Pozn.:
KSPPOP – Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody
SÚPPOP – Státní ústav památkové péče a ochrany přírody
MCHÚ – maloplošná chráněná území

neztratí (geografa) a akademického architekta, který ze dvou jmenovaných vyrábí stavaře.

Dotlačili nás též k založení aktivu strážců, místo v něm zajišťuje jenom doporučení obce a bezúhonný výpis z rejstříku trestů, pak možná také zájem (o odborných znalostech svědčí například odpovědi z testu: „z ptáků u nás žijí drob a poštol“).

Základní kámen CHKO Beskydy v Rožnově pod Radhoštěm

A již je tu slavnostní „otevření“ CHKO, včetně zkrášlení rožnovského parku základním kamenem Správy. Hlídní narychlo připevněné pamětní desky před nenechavci nám dodnes dluží. Za pozdější „ozdobný dodatek“ (není reprodukovatelný bez červenaní) se sprejeři omluvili, spletli si prý kámen ve tmě se zadní stěnou obecních záchodků u Společenského domu.

S vidinou většího množství čerstvého vzduchu se stěhujeme do domu na náměstí nad bývalé železářství, jehož prostory ve druhém patře používala do té doby městská knihovna.

Postupně se velmi zvolna rozmnožujeme o další odbornosti (zemědělec, botanik, zoolog...), které jsou však využívány dost málo a jsou z nás vyráběni polyhistorici, mající na starosti určený sektor CHKO a v něm vše, co se ochrany přírody týká. Z důvodu zabránění propojení s místními orgány většina pracovníků po sektorech zatím rotuje.

Časem přece jenom začínáme hlouběji využívat své odbornosti, učíme se navzájem, vedoucí je však nad věcí, takže: lesák se musí jít poptat lesních dělníků zda mají těžbu od nás povoleny, zoolog kroutí hlavou nad odlety ptáků do teplých krajín a geograf je chytáky zkoušen z oken Správy z horopisu aj.

Přestože bylo celkově volněji než dnes, úplná sranda to nebyla.

P. S. Eventuální pokračování při příležitosti dalšího výročí.

Jan Petřvalský

ČINNOST SPRÁVY KOLEM ROKU USTAVENÍ 1973

V srpnu 1972 se koná konkurz na místa na Správě CHKO Beskydy. Přes avizované množství zájemců jsme se potkali všichni tři, vlastně dva, protože budoucího kolegu Molitora, který se v tu dobu doopaloval u Jadranu, zastoupila jeho žena. I tak jsme prošli všichni a bez úplatků.

Jako budoucího šéfa nám představili člena poroty akad. arch. Podzemného, který byl tak dobrý, že Správě potom asi půl roku šéfoval externě (ve skutečnosti měl ve Valašském muzeu nějaké nedodělky).

Naše první útočiště byla kancelář na městském úřadě v Rožnově p. R., která připomínala krabičku sardinek. První období jsme v ní totiž trávili ještě s kolegy z Krajského investorského útvaru, takže naše dnešní útulné kanceláře mi připadají jako taneční sály.

Postupně se rozrůstáme o sekretářko-ekonomko-písařku a řidiče, vedoucí by totiž sám neřídil i kdyby řidičák vlastnil (utrpěla by důstojnost orgánu).

Jediný odborník na ochranu přírody – kolega Ing. Musiol (absolvent Zlatníkovy lesárny) tajně doufal, že bude šéfem. Po pár měsících po skutečném příchodu vedoucího Podzemného však obratem tento druhý kohout na dvorku prchnul za ochranou na Šumavu.

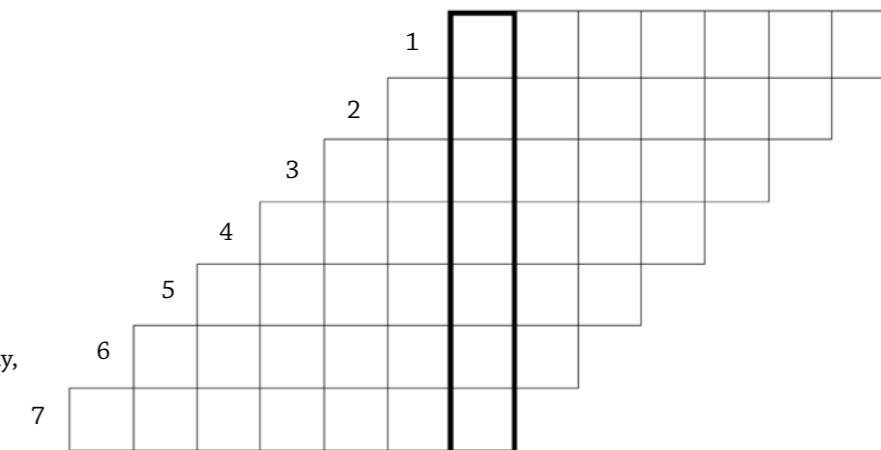
Počátky byly perné – o oboru jsme věděli poskrovnu, postavení bylo též zvláštní, dlouho jsme nevěděli kdo je skutečný orgán a komu radíme.

Zpočátku valně nevíme co máme dělat, prohlížíme si čerstvý plán Velkého územního celku Beskydy a učíme se kde můžeme. Zkraje tedy máme lesáka, toho co se snad

KŘÍŽOVKA

Znáte naše chráněné krajinné oblasti?

1. CHKO, kde žije medvěd, vlk i rys
2. CHKO s karpatskými pralesy
3. CHKO největší v České republice
4. CHKO s největším množstvím jedle
5. CHKO, kde krajinu utvářelo salašnictví
6. CHKO s 30 jeskyněmi bez krápníků
7. CHKO, kterou tvoří Moravskoslezské Beskydy, Vsetínské vrchy a Javorníky

Tajenka: CHKO, která je větší než Hongkong

Autor křížovky: Vojtěch Bajer

Oblast Moravskoslezských Beskyd, Vsetínských vrchů a Javorníků byla před 35 lety (1973) díky zachovalým přírodním a krajinným hodnotám vyhlášena za Chráněnou krajinnou oblast Beskydy. S rozlohou 1160 km² se tak stala největší CHKO v České republice. V rámci tohoto území je vyhlášeno 50 maloplošných chráněných území.

Území CHKO Beskydy zaujímá jižní polovinu okresu Frýdek-Místek, východní polovinu okresu Vsetín a malou část jihovýchodu okresu Nový Jičín. Spadá zde celkem 74 katastrálních území (celou plochou nebo částí), které řídí 7 městských a 58 obecních úřadů. V CHKO Beskydy žije přibližně 65 tisíc obyvatel.

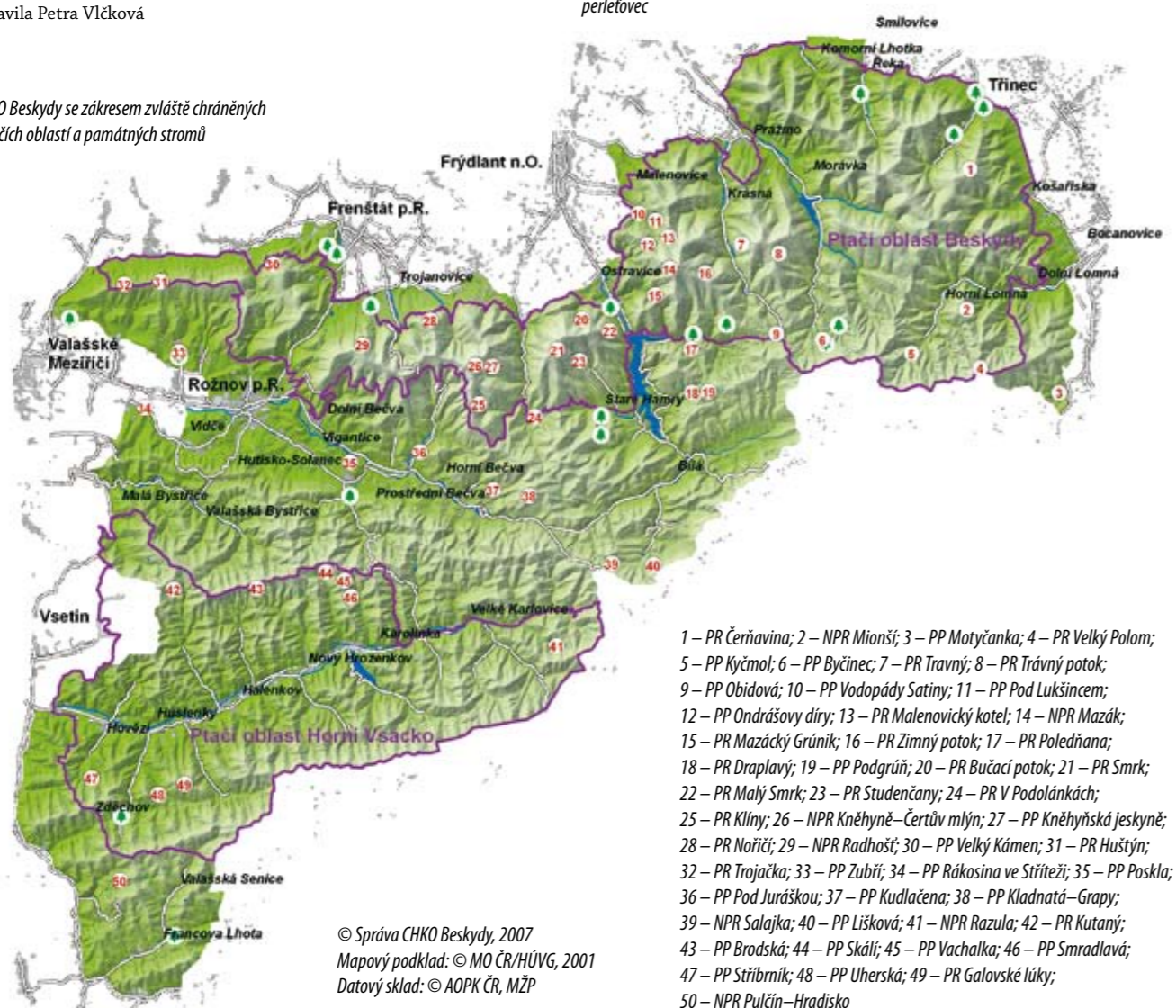
Geologickým podložím je převážně flyš, mezi zvláštnosti patří množství tzv. pseudokrasových jeskyní tvořených velkými pískovcovými bloky. Nadmořská výška území dosahuje rozpětí 1323 m n. m. (Lysá hora) – 350 m n. m. (část údolí Rožnovské Bečvy u Zubří).

Lesy pokrývají zhruba dvě třetiny celého území. Najdeme zde i zachovalé jedlobukové lesy a horské smrčiny. Krajinu Beskyd však tvoří také louky, pastviny, meze, remízky a roztroušená zástavba. CHKO Beskydy je domovem pro mnoho vzácných živočichů a rostlin.

Pro krajinu CHKO Beskydy je důležité šetrné hospodaření v souladu se zachováním přírodních hodnot území a dodržování zásad při stavební činnosti.

Text sestavila Petra Vlčková

mapa CHKO Beskydy se zákresem zvláště chráněných území, ptačích oblastí a památných stromů

CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST BESKYDY

perletovec

vstavač mužský

vlk

pohled z Javorníčku

CHKO V BĚHU ČASU

1933

Vydán první výnos na ochranu pralesa Mionší – vzniká státní přírodní rezervace.

1948

Vyhlášena 1. nelesní přírodní památka „Zubří“ na území budoucí CHKO.

1964/1969

Na místě části obce Staré Hamry byla vystavěna přehradní nádrž Šance. Její plocha je 336 ha, délka 7,6 km, přehradní hráz je vysoká 65 metrů. Pod přehradou nenávratně zmizela největší beskydská rašeliniště.

1968

Z neznámých důvodů vyhořela Ostravská chata na cestě na Lysou horu.

1972/73

Schválen první Velký územní celek Beskydy, dokument o plánování výstavby v území CHKO.

1973

Vyhlášení CHKO Beskydy.

Od roku 1973 je v Beskydech každoročně zaznamenán výskyt medvědů.

1975

Na území Beskyd byla schválena první uzávěra na výstavbu dalších chatovišť.

1978

Vyhořela Bezručova chata na Lysé hoře, vystavěna v roce 1934 Klubem československých turistů.

1978/1979

V noci ze dne 31. 12. 1978 na Nový rok 1. 1. 1979 proběhl teplotní vzrát, kdy teplota přes noc klesla o 20° C a způsobila hromadné hynutí lesních porostů na nejvyšších vrcholech Beskyd.

1979

Na území CHKO byl po dlouhé době pozorován návrat krkavců. Jejich populace byla v Československu téměř vyhubena pokládáním otrávených návnad.

1981

Začala výstavba dolu ve Frenštátě p. R., hyzdící panoráma Beskyd. Po 10 letech byly práce pozastaveny a důl zakonzervován, konzervační režim trvá dodnes.

1982

Dostavěn vysílač na Lysé hoře. Jeho výška je 78 m, což je asi o 28 m více než má nejvyšší beskydská jedle.

1983

Letecké vápnění lesních porostů postižených imisemi probíhalo od r. 1983 ve 2 letých cyklech celkem třikrát. Cílem bylo snížit aciditu půdy. Efektivita tohoto pokusu byla však poměrně malá.

1986

Po několikaleté výstavbě byla dokončena přehrada Stanovnice v Karolince.

1986

Založeno Experimentální ekologické pracoviště na Bílém Kříži. Po r. 1989 se výzkum zaměřil na studium vlivů globálních změn (zvýšení CO₂) na lesní ekosystémy.

1988

Zrušena původní naučná stezka „Mionší“ z důvodu nerespektování pravidel stanovených k ochraně přírodních hodnot.

1991

Na Bílém Kříži byla vztyčena větrná elektrárna. Již v roce 1992 byla pro neefektivnost provozu demontována.

1992

Schválen nový zákon na ochranu přírody a krajiny (č. 114/1992 Sb.). Byl uznáván jako jeden z nejkvalitnějších zákonů porevoluční doby.

1993

Správa přerozděluje zemědělcům v přírodovědně nejčistších lokalitách první dotace na hospodaření.

1994

Po dlouhých 80 letech se v Beskydech znovu objevili vlci.

1997

Přišla povodeň, která změnila dočasně charakter vodních toků v Beskydech. Na Lysé hoře bylo 6. července naměřeno 233,8 mm srážek – tolik jindy naprší za celý měsíc červenec. Zaznamenány byly desítky sesuvů.

1997

Socha bájného Radegasta nestála na svém místě na Radhošti. Originál byl v květnu 1996 – Přemístěn na radnici do Frenštátu p. R., kopie z odolnější žuly byla na původním podstavci postavena až v červenci 1998.

1999

Vystavěna cesta na Kohútku na hřebeni Javorníků. Díky světu „alpskému“ provedení byla navržena mezi ocenění „stavba roku“.

1999

Sestaven první odborný dokument o CHKO – plán péče, s platností do roku 2009.

2000

„Míša z Brodské“ – medvěd, který chodil po Vsetínských vrších od 25. května a působil velké škody na hospodářských zvířatech i majetku; odchycen byl 4. srpna.

2003/2004

Proběhla v ČR jedinečná revitalizace 300 m úseku šterkonosného divočího toku Kněhyně na k. ú. Prostřední Bečva.

2004

Uzavřena kapitola lyžování na tzv. severní sjezdovce na Lysé hoře. Lyžařský vlek zde byl v provozu od roku 1954.

2004

Novela zákona o ochraně přírody a krajiny včleňuje evropskou legislativu do naší národní. Začíná vymezování evropské soustavy chráněných území – Natura 2000.

2004

Vyhlášeno 6 nových lesních rezervací na území Lesní správy Ostravice: Malenovický kotel, Malý Smrk, Bučací potok, Studenčany, Draplavý a Zimný.

2005

Začal projekt Čistá Bečva (výstavba kanalizace), dotovaný z evropských fondů.

2006

Vyhlášeny 2 ptačí oblasti na území CHKO – Horní Vsacko a Beskydy, chránící 10 druhů lesních ptáků a 2 druhy zemědělské krajiny. Celkem je v ČR vyhlášeno 38 ptačích oblastí.

2008

5.3. byla Evropsky významná lokalita Beskydy zařazena do Evropského seznamu území chránících druhy a stanoviště dnes ohrožené v celé Evropě. V celé ČR je takových lokalit vymezeno 879.

HISTORICKÉ FOTOGRAFIE

RUDOLFA JANDY Z LET 1962–1965

Čeladná, v pozadí Smrk

odkácení porostů při březích budované nádrže Šance, hráz

pohled přes hřeben Smrku k Radhošti, mrtvý les na hřebeni

Horní Bečva – konec tradičního života v horách, počínající masová turistika

„matka jedle“, stojící suchý zlom, polana v NPR Mionší

pohled na hřeben Stolová – Radhošť

Data sestavili Marie Popelářová, Jan Petřivalský a František Jaskula

BESKYDY PO VSTUPU DO „SCHENGENU“

Jihovýchodní hranice CHKO Beskydy je totožná se státní hranicí se Slovenskem. Proto i u nás se 21. 12. 2007 leckde oslavoval vstup ČR do tzv. Schengenského prostoru. Přesto ale na hranicích ČR zůstala místa, kde v zájmu zachování přírodních hodnot není možné ani nadále vstupovat či vjíždět.

V CHKO Beskydy se doposud neobjevily problémy s pohybem lidí přes hranici se Slovenskem. Do roku 1993 se totiž jednalo jen o „vnitřní“ hranici v rámci Československa. Tato hranice a její volný přechod byla v povědomí většiny návštěvníků pevně zažitá a moc na tom nezměnilo ani 15 let rozdělení státu. Pravda, po rozdělení ČR museli motoristé přes hraniční přechody. V Javorníkách vznikly dvě nové silnice zpřístupňující hřebenové partie – slovenská na Kasárna, česká na Kohůtku.

Omezení volného pohybu tedy v současnosti platí pouze v několika úsecích hranice:

PR Velký Polom – na slovenské straně navazuje také přírodní rezervace. Vstup mimo značené stezky je možný jen se souhlasem správy CHKO. Po hranici prochází hřebenová, červeně značená turistická trasa z Mostů na Bílý Kříž – při vstupu do PR umístěno označení s informační tabulkou (v českém, tedy pro slovenské občany srozumitelném, jazyce).

Navržená PR Makyta (ve vyhlášovacím řízení) – po hranicích navržené PR vedou turistické značené cesty na vrchol. Bližší ochranné podmínky PR po jejím vyhlášení budou obdobné jako na Velkém Polomu. Na slovenské straně území zatím chráněno není.

Chráněná území v těsné blízkosti hranice: Národní přírodní

rezervace Mionší, Salajka a Razula – jak ze statutu těchto území vyplývá, vstup mimo značené trasy je zde zakázán.

Všechny mají společný „pralesní charakter“ a umístění na boční rozsoše pohraničního hřebene. Ani do jedné NPR nevede značená cesta, přesto jsou ze slovenské strany relativně snadno přístupné. Omezení je řešeno řádným označením MZCHÚ a informační tabulkou.

Řidiče musíme upozornit, že i když zmizely závory na bočních cestách na Slovensko, ne všechny cesty budou otevřeny běžnému provozu. Je nutné sledovat dopravní značení a mít na paměti, že na území CHKO je ze zákona zakázán vjezd a stání motorovými vozidly mimo silnice a místní komunikace.

Jiří Lehký

SEMINÁŘ K 35. VÝROČÍ CHKO BESKYDY

13. března se konal ve Frenštátě p. R. seminář k 35 letům existence Chráněné krajinné oblasti Beskydy. Po prezentaci F. Jaskuly přednášeli další odborníci zajímavosti z oblastí ochrany přírody a krajiny (geomorfologie, historie krajiny, velké šelmy, hořečky, projekt „Návrat orla skalního“ a ptačí oblasti). Dva minulí a současný vedoucí Správy CHKO Beskydy dostali originální kytici s poděkováním. Semináře, který se konal v rámci projektu „Ekocentra MSK“ spolufinancovaným ESF a státním rozpočtem ČR se zúčastnila především odborná veřejnost.

JAK POKRAČUJE PROJEKT „EKOCENTRA MSK“

V roce 2008 vyšel plakát „Desatero slušného návštěvníka CHKO“, na kterém jsou piktogramy zřetelně omezení v chráněných územích. Vyšel také leták „Jak stavět v CHKO Beskydy“, který obsahuje doporučení pro stavebníky, postupy při podávání žádostí a základní znaky staveb. Projekt Rozvoj sítě environmentálních poradenských a informačních center Moravskoslezského kraje, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v letošním roce končí. ČSOP Salamandr připravuje ještě například semináře pro odbornou veřejnost, další číslo tohoto zpravodaje nebo výběr příkladů dobré praxe ze tří chráněných krajinných oblastí.

Petra Vlčková

STŘEDISKO ZLÍN NA NOVÉM PŮSOBIŠTI

Středisko Agentury ochrany přírody a krajiny ČR ve Zlíně změnilo působiště a došlo tedy i ke změně kontaktů na pracovníky (viz. www.zlin.ochranaprirody.cz).

BOJ S KŘÍDLATKOU V POVODÍ MORÁVKY

Dne 1. ledna 2008 vstoupil projekt „Záchrana lužních stanovišť v povodí Morávky“ do druhého, pro úspěch projektu klíčového roku svého života. První dva měsíce byly zaměřeny na přípravné aktivity, od počátku měsíce března probíhají již také terénní práce, které jsou zaměřeny na úklid suché křídlatky zlikvidované v předchozím roce chemickými postřiky. Bude také provedena poslední, zatím nerealizovaná akce projektu, kterou je dosadba původních druhů keřů. Toto opatření, stejně jako dosevy původních druhů bylin (testované na podzim minulého roku a plánované na letošní podzim), slouží k podpoře revitalizace vegetace po odstranění křídlatky. Hlavní aktivitou v boji proti křídlatce budou letos opět postřiky ekologicky šetrným herbicidem Roundup Biaktiv. Počátek prací je předpokládán na konec května a v plánu je ošetřit všech 350 hektarů, na kterých se v projektovém území křídlatka vyskytuje (včetně 126 ha, na kterých byla křídlatka ošetřena v minulém roce).

Roman Barták

MAPOVÁNÍ VELKÝCH ŠELEM V CHKO BESKYDY V ROCE 2008

Ve dnech 28. 2.–2. 3. 2008 se v CHKO Beskydy uskutečnilo mapování výskytu velkých šelem. Kolem 50 profesionálních a dobrovolných ochránců přírody zjišťovalo přítomnost rysů, vlků a medvědů na známých lokalitách jejich výskytu. Přes nedostatek sněhu v nižších horských polohách bylo zaznamenáno 16 údajů o přítomnosti rysa (stopy, trus, kořist, hlasové projevy, přímé pozorování), 18 údajů o vlcích (stopy, trus) a 1 medvědí výskyt (drápance na stromech). U rysů se jednalo o zjištění jednotlivých zvířat nebo dvojic, v případě vlků šlo o jednotlivce, dvojice a trojice. Stejně jako v předešlých letech zůstávají nejvýznamnějšími místy výskytu šelem nejvyšší a nejdlehlší horské masivy - Smrk, Trojačka, Kněhyně, Čertův mlýn, Lysá hora, Travný, Ostrý, Ropice, hřebenová část Vsetínských vrchů a hory na moravskoslovenském pomezí - Velký Polom, Malý Polom, Bílý kříž, Javorníky.

Vzhledem k různému stáří nalezených bytových znaků šelem lze jejich počet pouze odhadovat. Informace zjištěné během čtyřdenního mapování doplněné o další pozorování během letošního února a března nasvědčují výskytu minimálně 13 rysů, 7 vlků a 4 medvědů.

Účastníci sledovali také přítomnost dalších běžných i vzácných živočichů. Z běžnějších druhů byli zjištěni srnec, jelen evropský, prase divoké, liška obecná, jezevec lesní, kuna skalní, zajíc polní, veverka obecná, pušтік obecný, datel černý. Z vzácných a chráněných např. pušтік bělavý, orl skalní, výr velký, jeřábek lesní, datlík tříprstý, krkavec velký, jestřáb lesní, žluna šedá a vydra říční. Zajímavostí je přímé pozorování dvou psíků mývalovitých v jižní části Javorníků.

Výsledky mapování ještě nejsou zcela kompletní. Po konečném vyhodnocení budou využity při ochraně přírody v CHKO Beskydy a zároveň budou poskytnuty ústředním pracovištěm státní ochrany přírody (Ministerstvo životního prostředí, Agentura ochrany přírody a krajiny).

RNDr. Dana Bartošová

Nález vlčí stopy

ZAJÍMAVÉ AKCE

27. 11. 2007–20. 5. 2008 – Turistika v Beskydech – 120 let KČT.

Výstava v jablunkovské výstavní síni Muzea Těšínska v Českém Těšíně. Více na www.muzeumct.cz.

30. 4.–6. 6. 2008 – Ovčácká škola v Rožnově pod Radhoštěm a Prlově.

Cyklus dvouhodinových odpoledních přednášek, který bude rozdělen do 4 tematických bloků. Více na www.ochranc.cz.

16.–18. 5. 2008 – Kurz přípravy vlny, předení a plstění v Prlově.

Příprava vlny, předení, barvení vlny, plstění mokrou a suchou cestou. Lektorka: Mgr. Jitka Dvorská. Více na www.ochranc.cz.

SPRÁVA CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI BESKYDY

Správa CHKO Beskydy, která se zabývá ochranou přírody a krajiny na území CHKO Beskydy byla ustavena při vyhlášení CHKO v roce 1973. Její sídlo je v Rožnově pod Radhoštěm.

Adresa: Správa CHKO Beskydy, Nádražní 36,
756 61 Rožnov pod Radhoštěm

telefon: 571 654 293; 571 657 407

fax: 571 657 407

e-mail: beskydy@nature.cz

e-mail na pracovníky je ve formátu jméno.příjmení@nature.cz

úřední dny: pondělí a středa 8.00–17.00 h.

Mgr. František Jaskula
vedoucí Správy CHKO Beskydy

Ing. Milan Škrott
zástupce vedoucího, zemědělství
a koordinace programu péče o kraji-
nu, Natura 2000 – ptačí oblasti

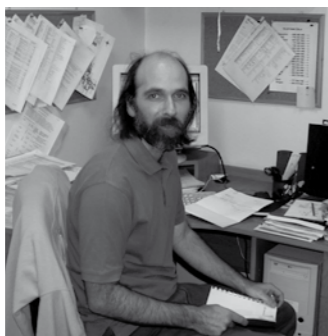
p.g. Jan Petřivalský
agenda na úsecích rekreace, turistika,
sportovní akce, vjezdy

MgA. Ilona Zámečnicková
sekretariát, dokumentace

Radmila Křížová
hospodářka

Ing. Pavel Popelář
lesnictví na území okresů Nový
Jičín a Vsetín

Ing. Jaroslav Müller
lesnictví a nelesní zeleň,
Natura 2000, EIA

Bc. Tomáš Myslíkovan
lesnictví na území okresu
Frýdek-Místek

Ing. Dana Morcinková
zemědělství a program péče o krajinu

RNDr. Dana Bartošová
zoolog, náhrady škod způsobených
chráněnými živočichy

Ing. František Šulgan
geologie, práce s veřejností,
pozemky AOPK, odpady, zimní
údržba silnic

Mgr. Petr Chytil
botanik, zalesňování

Mgr. Marie Popelářová
Natura 2000, botanik, zalesňování

Mgr. Petr Wolf, Ph.D.
správa počítačové sítě, program péče
o krajinu, CITES

Mgr. Jiří Lehký
strážní služba, práce s veřejností, na-
učné stezky, značení MCHÚ, táboření

Mgr. Martin Poloha
ochrana vodních toků, břehové
porosty, stavební agenda

Jiří Pniok
stavební agenda

Jana Svobodová
stavební agenda

Jaroslava Turková
stavební agenda

Ing. Karel Vrátný
stavební agenda

ROK 2007 NA SPRÁVĚ CHKO BESKYDY

Výkon státní správy

Správa Chráněné krajinné oblasti Beskydy je od roku 1992 orgánem ochrany přírody – to znamená „úřadem se vším všudy“. Jen v loňském roce bylo vyřízeno 7137 čísel jednacích (tj. skoro o 2000 č.j. více než v roce 2006). Správní („úřední“) činnost je soustředěna do několika oblastí.

Hospodaření v lesích

Jednou z nejdůležitějších je hospodářská činnost v lesích – Správa např. projednávala řadu tzv. neumístěných těžeb v obou ptačích oblastech a schvalovala 27 lesních hospodářských plánů. Díky řadě žádostí o výjimku pro silně a kriticky ohrožené druhy rostlin a živočichů přibýlo práce zoolože a botanikům. „Tradičně“ pak naši krajináři museli projednat několik desítek doplňků územních plánů řešících několik set stavebních lokalit.

Nové přírodní rezervace

Správa CHKOB oznámila záměr na vyhlášení nové přírodní rezervace PR Makyta v Javorníkách a zahájila přípravné práce k vyhlášení PR Gutské peklo a PR Úplaz v Moravskoslezských Beskydách.

Plán péče o CHKO

Z odborné činnosti Správy je nutno upozornit na přípravu nového Plánu péče o CHKO Beskydy na období 2009–2018. Jednalo se o časově velmi náročnou činnost, neboť vedle části návrhové, byla zpracovávána i část rozborová, obsahující popis současného stavu území CHKO. Plán péče je odborným a koncepčním dokumentem ochrany přírody, který mj. slouží jako podklad pro územní plánování.

Inventarizační průzkumy

Pokračoval také přírodovědný průzkum území CHKO – bylo dokončeno 14 inventarizačních průzkumů, prováděných vesměs odborníky z univerzit. Další průzkumy prováděli externí spolupa-

covníci v rámci tříletého projektu „Zachování biologické rozmanitosti trvalých travních porostů v pohoří Karpat v ČR“, zkráceně „Karpatské louky“ pod hlavičkou UNDP – GEF (realizace FOA). Ten zahrnuje zemědělskou část – spolupráci s místními zemědělci a přírodovědnou část – mapování a zpracování dat o rostlinách i zvířatech.

Pracovníci Správy během roku prováděli monitoring vybraných živočichů a rostlin (obojživelníci, netopýři, vydra, střevíčník pantoflíček).

Návrat orla skalního

V roce 2007 pokračoval také projekt „Návrat orla skalního do Moravskoslezských Beskyd“.

Byli vypuštěni tři mladí orli původem ze Slovenska – následně byl jeden z nich nezákonně odchycen ve Starých Hamrech. Nyní je zpět v péči stanice v Bartošovicích a na jaře se plánuje jeho vypuštění. Ostatní orli se pohybují na rozsáhlém území včetně slovenských Kysúc.

Ekologická výchova

Pracovníci Správy se dle svých možností věnovali také environmentální výchově, vzdělávání a osvětě (EVVO). Stačí připomenout sérii 7 výstav tradiční fotosoutěže Valašská krajina či novinku – 4 setkání se starosty jednotlivých beskydských mikroregionů. Pro odbornou veřejnost, studenty středních a vysokých škol, základní školy a různé dětské a mládežnické spolky bylo uspořádáno 23 terénních exkurzí, kterých se zúčastnilo téměř 700 osob. Úctyhodných 74 přednášek a besed navštívilo přes 2500, vesměs spokojených posluchačů. Správa CHKO také „zásobuje“ cca 17 informačních center publikacemi o přírodě a krajině Beskyd. Neocenitelnou pomocí na poli EVVO pak poskytuje tento zpravodaj, který je zaslán do všech městských a řady obecních knihoven v oblasti, všem obcím, lesním správám, nevládním organizacím a dalším zájemcům.

Jiří Lehký

Chráněná krajinná oblast Beskydy byla zřízena Výnosem Ministerstva kultury ČSR čj. 5373/73 ze dne 5. března 1973:

„Důvodem pro vyhlášení chráněné oblasti jsou výjimečné přírodní hodnoty, jimiž jsou zejména původní pralesovité lesní porosty s výskytem vzácných karpatských živočišných i rostlinných druhů, druhově pestrá luční společenstva, unikátní povrchové i podzemní pseudokrasové jevy a rovněž mimořádná estetická hodnota a pestrost ojedinělého typu krajiny vzniklého historickým soužitím člověka s tímto územím.

Posláním oblasti je ochrana všech hodnot krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků i přírodních zdrojů a vytváření vyváženého životního prostředí; k typickým znakům krajiny náleží zejména její povrchové utváření včetně vodních toků a ploch, její vegetační kryt a volně žijící živočišstvo, rozvržení a využití lesního a zemědělského půdního fondu a ve vztahu k ní také rozmístění a urbanistická skladba sídlišť, architektonické stavby a místní zástavba lidového rázu.“

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti /Ročník IV, číslo 2/2008. / Vychází 2–4x ročně / Vydává ČSOP Salamandr (76/13 ZO ČSOP Salamandr, Tylovice 1805, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, tel.: 571 656 456, e-mail: salamandr@salamandr.info, IČO 702 38 723) ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy / Náklad 1000 výtisků. / Vychází v březnu 2008 v Rožnově pod Radhoštěm.

Tisk: PROprint, Český Těšín / Zpravodaj je výtiskem na recyklovaném papíře /NEPRODEJNÉ

Autoři fotografií: V. Bajer, D. Bartošová, K. Brož, R. Janda (archiv AOPK ČR, Brno), F. Jaskula, M. Konupka, P. Popelář, M. Popelářová, F. Šulgan, P. Vlčková, archiv Správy CHKO Beskydy.

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti je periodickou tiskovinou evidovanou pod MK ČR E 17444.

Vydáno v rámci projektu Rozvoj sítě environmentálních poradenských a informačních center Moravskoslezského kraje, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

